

8.3. Adaptační program (adaptace dětí v naší mateřské škole)

I. Pár slov na úvod pro rodiče

1) Rodina

Počátek docházky dítěte do mateřské školy je vždy významnou událostí týkající se celé rodiny dítěte. Tento důležitý okamžik je spojen s nejistotou všech zúčastněných, kterou provází obavy, jak bude dítě tento přechod zvládat a jaké problémy se vyskytnou.

2) Dítě

Významným hlediskem určujícím úroveň přechodu dítěte do mateřské školy je jeho **věk, zralost, způsobilost a připravenost** pro vstup do mateřské školy. Dítě nastupující do MŠ vstupuje do cizího prostředí, kde zůstává bez přítomnosti rodičů po určitou část dne. Tato situace je pro něj nová a porušení vazby **matka - dítě** je náročným zá-
sahem do psychické rovnováhy každého dítěte. Ve spojení s příchodem do nového prostředí dochází ke vzniku zá-
žové stresové situace charakterizované úzkostí a strachem z odloučení od matky, obavami z neznámého prostředí a velkého počtu neznámých osob. Často také dítě reaguje na úzkostné chování matky. Vstup dítěte do MŠ je spojen se zásadní změnou jeho identity, dochází ke změně rolí na základě nových vztahů a v neposlední řadě se dítě setkává s odlišnými výchovnými postupy, než na jaké bylo v rodině zvyklé. Tuto změnu pocítují i rodiče, v jejichž postavení dochází také ke změnám, s nimiž se musí vypořádat.

3) Rodič

Vstup dítěte do MŠ je často ovlivněn nepřiměřenou motivací jak v kladném, tak v záporném smyslu - idealizací prostředí MŠ, či naopak hrozbou ze strany rodičů. Rodina dítěte může být zdrojem negativního obrazu o prostředí MŠ tím, že dítě dostává informace typu: "Počkej ve školce, tam Tě to naučí!". Významným prvkem ovlivňujícím adaptaci dítěte je stanovení si doby a frekvence pobytu dítěte v MŠ vzhledem k jeho potřebám a psychickému stavu dítěte. Důležitým aspektem, vycházejícím z rodinného prostředí, je ochota přijmout nabízenou radu a pomoc od pedagogů MŠ a využít aktivit, které jsou MŠ rodinám nabízeny pro usnadnění adaptace dítěte.

4) MŠ a rodina

Problematika přechodu dítěte do mateřské školy se stala jednou z významných oblastí vztahu naší mateřské školy k rodině dítěte a je zásadní s ohledem na uspokojování potřeb dítěte. Adaptace dítěte do prostředí MŠ je dlouhodobou záležitostí (podle školského zákona č. 561/2004 Sb. §34, odst. 3 máme možnost stanovit zkušební pobyt dítěte až na 3 měsíce) a je spojena s určitými riziky na počátku docházky. I naše mateřská škola dokázala tato rizika pojmenovat a rozlišit ve vztahu k dítěti, rodině dítěte a prostředí mateřské školy reprezentované především učitelkami.

V souvislosti s minimalizací adaptačních problémů a usnadnění přechodu dítěte do nového prostředí jsme připravili soubory opatření, které rodičům nabízíme, či je sami realizujeme.

II. Naše záměry a předpoklady

a) záměry ve vztahu k rodině dítěte:

- přiblížit naši školu rodinám s dětmi, které se připravují na zahájení docházky, aby se rodiče seznámili s prostředím školy, s pedagogy....
- seznámit rodiče s problematikou přechodu dítěte do nového prostředí, s režimem v MŠ a zprostředkovat jim dosta-
tečný informační a poradenský servis

b) záměry ve vztahu k dítěti:

- umožnit dětem, které budou navštěvovat naši školu, postupné a nenásilné seznámení s novým prostředím ještě před začátkem docházky
- seznámit děti s dospělými osobami, se kterými se budou u nás setkávat, vzbudit pocit bezpečí, důvěry a omezit obavy dítěte
- umožnit dětem kontakt s vrstevníky

c) předpoklady ze strany školy :

vedení :

- vyhotovit projekt na základě využití návrhů a doporučení, diskuzí ostatních učitelek
- zajistit možnosti dalšího vzdělávání učitelek v této problematice
- společně s učitelkami se aktivně účastnit připravovaných aktivit a přispět k jejich zdárnému průběhu
- první týden v září zajistit provoz mateřské školy tak, aby obě učitelky nových dětí byly ve třídě přítomny od rána
- pro rodiče nastupujících dětí vypracovat informační letáček s potřebnými informacemi.

učitelky :

- prohloubit si znalosti vývojových specifik dětí ve věku 3 let studiem odborné literatury
- napomáhat zajištění jednotlivých akcí a aktivně se jich účastnit
- promyslet a vytvořit si hierarchii opatření, vhodných k minimalizaci adaptačních problémů vzhledem k dítěti
- umožnit rodičům postupné zvykání jejich dětí v dostatečném rozsahu a doporučit jim nejvhodnější řešení s ohledem na potřeby dítěte
- individuálně rodiče dostatečně informovat, poskytovat jim odborné rady a doporučení vztahující se k bezproblémovému vstupu jejich dítěte do MŠ a to na maximálně možné úrovni
- konzultovat s kolegy, ředitelkou závažnější problémy v adaptaci konkrétních dětí

III. Osobnost učitelky a její role související s problematikou adaptace dítěte

Uvědomujeme se, že úspěšnost adaptace dítěte na prostředí MŠ a jeho další začlenění do skupiny vrstevníků jsou ve velké míře závislé na osobních a profesních kvalitách učitelky. Její profesionální úroveň a lidský přístup k problémům dítěte jsou prostředkem k překonání prvotních potíží dítěte, navazování partnerského vztahu s rodinou dítěte a získání její důvěry. **Úkolem učitelky MŠ je především vytvářet prostředí naplněné pohodou a klidnou, vstřícnou atmosférou.** Nabízí dítěti dostatek podnětů pro jeho rozvoj, respektuje individuální možnosti a schopnosti dítěte, posiluje jeho sebevědomí a vede jej k navazování vztahů s vrstevníky postavené na vzájemné spolupráci a toleranci.

Dítě v MŠ očekává partnerské přijetí s respektem ke své osobnosti, očekává otevřenost, autenticitu a empatické citění.

Učitelka MŠ se snaží naplňovat tato očekávání ve vztahu ke všem dětem. Období adaptace tak klade více nároků na profesní úroveň pedagoga, který je nucen ve větší míře diferencovat a upřednostňovat zájmy jednotlivých skupin dětí či věnovat svou pozornost těm, které potřebují jeho osobní pomoc a přítomnost.

Významnou součástí profesní úspěšnosti učitelky je její schopnost navázat partnerské vztahy s rodinou dítěte, přesvědčit je o své odbornosti a snaze vytvářet funkční a pozitivně laděné vztahy s ohledem na prospěch dítěte. V období adaptace dítěte rodina spoléhá na učitelku, přijímá její informace o projevech dítěte a je ochotna akceptovat její doporučení týkající se řešení adaptačních či jiných problémů. V tomto okamžiku velice záleží na pedagogickém taktu a právě profesní úrovni, protože způsob komunikace, obsah a množství předávaných informací rozvíjí vztah mezi vychovateli (rodinnými příslušníky a učitelkou), je určující pro navození důvěry mezi nimi a pro další dlouholetou spolupráci, neboť **dítě pro ně znamená nejdůležitější společné téma.**

IV. Jednotlivé kroky v naší MŠ (soubory opatření pro usnadnění adaptace dětí)

Jak jsme již uvedli v úvodních slovech pro rodiče, tento veliký zásah do celé rodiny s sebou přináší mnoho možných rizik, lze očekávat různou míru nových reakcí ze strany dítěte, je to zcela přirozené, ke zdravému vývoji dítěte to patří.

Chápeme Vaše obavy a nejistotu, věřte, že jsou zcela normální a rádi bychom Vám pomohli je co nejlépe a nejrychleji zvládnout.

Právě tyto kroky se nám po letech zkušeností osvědčily a vřele je doporučujeme :

1) začínáme již před zápisem

nemáme pevně určen tvz. "Den otevřených dveří". Osvědčilo se nám spíše nabídnout rodičům možnost navštívit naši školu kdykoliv (nejlépe po dohodě). Ideální doba je mezi 11.45 - 12.45., kdy jsou přítomné obě učitelky a jedna se může plně věnovat návštěvníkům a jejich případným dotazům. Rodiče s dítětem tak mohou vnímat běžnou tvůrčí atmosféru třídy, kde se jich paní učitelka ujala. Přístup k dětem a práce s nimi jsou ve všech třídách stejné, pro úvodní dojem není důležité, jakou třídu uvidíte. Je samozřejmě možné, dovolí-li to čas, prohlédnout si celou školu.

2) zápis

naší snahou je, aby k zápisu přišel rodič i s dítětem. Je to další kontakt s prostředím a lidmi. Dítě si odnáší malou pozornost od kamarádů, kteří už do naší školky chodí, má vzpomínku.

3) informativní schůzka pro rodiče

nutno zdůraznit, že se nám osvědčilo, když se scházíme pouze s rodiči **bez dětí**. Je to schůzka, kde se rodiče dozví spoustu informací organizačního rázu naší MŠ (seznámí se s učitelkami, s Řádem školy, se Školním vzdělávacím programem, s možnostmi a způsoby hrazení plateb, s režimem dne, s informacemi o adaptaci, atd.), je tu prostor ke zodpovězení nejrůznějších dotazů. Za přítomnosti dětí se stávalo, že informace nebyly díky pozornosti věnované dětem komplexní a celistvé.

4) návštěva jarní výstavy spojené s jarmarkem (zpravidla koncem května, či začátkem června)

v odpoledních hodinách nabízíme možnost přijít se podívat na vrchol naší celoroční práce, kdy naše děti samy vystavují a prezentují své výrobky návštěvníkům. Samy se účastní celého dění v prostorách školní zahrady a spojovací chodby s atriem (samozřejmě za pomoci celého personálu naší školy).

Mohou se stát **pozorovateli**, případně se i zapojit do komunikace s okolím. Je to organizačně velice náročná akce pro všechny zaměstnance naší MŠ, proto je nutné počítat s tím, že mohou být učitelky zaneprázdněné povinnostmi vyplývajícími z této akce a může se stát, že k osobnímu pohovoru, či dotazům nebude vhodná příležitost.

5) den pro děti

bývá domluven na informativní schůzce spolu s rodiči na druhou polovinu června. Podle našeho názoru je to jedno - značně **pro dítě nejdůležitější moment v dosavadním seznamování s prostředím a lidmi v MŠ**. Proto velice apelujeme na rodiče s ohledem na jejich dítě, aby se tohoto dne, pokud je to trochu možné, zúčastnili. Poprvé má dítě možnost pobýt přímo ve třídě, kam bude od září docházet, poznat se osobně přímo s učitelkami, které s ním budou od září v denním kontaktu, v neposlední řadě přímo pozná kamarády, kteří s ním od září budou tyto společné prostory sdílet (ať už děti, které dochází do naší MŠ, nebo ty děti, které spolu s ním budou nové). Má možnost si vybrat značku, která ho bude provázet pobytem v MŠ, pozná, kde bude mít uložené svoje věci, na jaké hračky se může těšit, může si vyzkoušet malé záchodky, umyvadla (ty většinou děti nadchnou), prohlédne si kompletní prostory (hernu, třídu, jídelnu, šatnu), ve kterých si bude hrát, cvičit, odpočívat; včetně zahrady.

6) vlastní nástup dítěte v září

jistou výhodu mají děti docházejících sourozenců, či kamarádů. Nejen že se s prostředím průběžně seznamovaly již při různých akcích naší školy, kterých se účastnily, a z doprovodů, ale mají možnost, aby s nimi v případě potřeby sourozenec nebo kamarád pobýval určitou chvíli přímo ve třídě.

U všech dětí se navazuje právě na výše uvedené předešlé zkušenosti. Děti si postupně zvykají, je velice důležité začít s pobytem dětí v MŠ **pozvolna**, např. začít 1 hodinou, postupně "přidávat" a chodit v tomto období **denně**. Dítě tak získává jistotu, že se pro něj maminka vrátí (maminka ve školce přece nemůže být, když bude pracovat). Z naší zkušenosti jednoznačně vyplývá, že byla-li maminka přímo s dítětem delší dobu ve třídě, stávalo se, že dítě učitelku často nepřijímalo a navíc si mnohdy maminku s pobytem ve školce přímo spojilo, takže ono samozřejmé odloučení bylo po té podstatně složitější a dlouhodobější. Postupně se mění tato "najížděcí" doba v dopolední či celodenní docházku je individuálně různá, některé dítě je po týdnu schopno smířit se se situací, jinému to trvá déle.

Taktéž pomáhá, když si dítě s sebou do školky vezme svoji oblíbenou hračku (bezpečnou, většinou je to "plyšáček"), který s ním pobývá celou dobu.

Jak jsme již uvedli v samostatné kapitole **Osobnost učitelky**, její role je nejdůležitější. Jsme profesionálky, víme o dětských dušičkách mnoho, dejte nám a Vaším dětem čas, důvěru a uvidíte, že **společně vše zvládneme**.

7) denní konzultace

považujeme za samozřejmost až nutnost. Tím se navazuje vzájemná důvěra mezi rodiči a učitelkami. Je zcela pochopitelné, že se budete zajímat, jak se dítěti v kolektivu dařilo, jak probíhá adaptace. Bude-li třeba, dozvíte se případné rady a doporučení, co by bylo vhodné pro zdárný průběh celé adaptace ještě udělat. Klidně se ptejte, komunikujte s učitelkami o problémech, které vnímáte. Víme, že nevyřešené znamená nevyřešené a to je zbytečné. Jsme tu pro Vaše děti a jsme tu pro ně **rády, chceme, aby nám tu společně bylo dobře**.

8) třídní schůzka počátkem roku

koná se většinou v polovině září, kdy už máme jisté první krůčky společného soužití s dětmi za sebou, jisté poznatky již jsou. Na této schůzce se společně s ostatními rodiči domlouváte na různých specifických záležitostech každé třídy, zvolíte si třídního důvěrníka, který Vás bude zastupovat v neregistrovaném Klubu rodičů naší školy. Je to nejvhodnější okamžik k vyjádření se před skupinou rodičů, je možné dávat návrhy a společně se domlouvat na jejich realizaci.

V. Co můžete udělat Vy, jako rodiče:

- pravidelně vodte děti do školky v adaptačním období (nejlépe opravdu denně)
- maximálně trénujte a podporujte své dítě v sebeobslužných činnostech (dodržování osobní hygieny, samostatnost při oblékání, stolování)
- mějte pochopení a dostatek trpělivosti pro své děti (případné změny chování jsou jen cestou ke smíření se se situací)
- důvěřujte, věřte učitelkám a jejich dobře míněným radám
- nepřenášejte svoji úzkost a obavu na své děti

IV. Závěrem

Úspěch při adaptaci dítěte je ovlivněn řadou významných podmínek, které je třeba k docílení pozitivního vztahu dítěte a jeho rodiny k MŠ dodržet, stále je přehodnocovat a přizpůsobovat novým aktuálním situacím. V této souvislosti je důležité systematické vyhodnocování práce MŠ, a to nejen s ohledem na výsledky a pokroky dětí, ale především ve významu vyhodnocování vlastní práce jednotlivých učitelek zastřešené hodnocením celého týmu pracovníků MŠ. Významnou součástí tohoto hodnocení a pravdivým barometrem přinášejícím informace o správném směřování MŠ je hodnocení přicházející z vnějšího prostředí obklopujícího MŠ, které tvoří převážně rodičovská veřejnost.

„Dobré jméno“ školy je výsledkem dlouhodobé a usilovné práce postavené na smysluplné koncepci směřování MŠ, na pochopení základních principů moderní pedagogiky a psychologie vyzdvihující dítě a jeho potřeby a na jejich začlenění do každodenního života MŠ.